

OBYVATELSTVO A SOCIODEMOGRAFICKÉ PODMÍNKY V ÚAP HL. M. PRAHY 2024

Tomáš Brabec

Článek představuje způsob zobrazení, interpretace a roli tématu „lidé ve městě“ v územně analytických podkladech (ÚAP) na konkrétním příkladu ÚAP hl. m. Prahy. Zaměříme se na hodnocení stanovení počtu obyvatel, populačního vývoje, sociální struktury a prostorového rozmístění obyvatel současné Prahy. Počet obyvatel Prahy dlouhodobě roste a podle demografických prognóz můžeme s vysokou mírou pravděpodobnosti očekávat také v budoucnu růst počtu obyvatel. Dynamika populačního přírůstku se vzájemně ovlivňuje se sociální strukturou obyvatel měst, kdy rostoucí města jako Praha dosahují nižších hodnot průměrného věku obyvatel, vyššího podílu cizinců, osob s vysokoškolským vzděláním a vyšších příjmů domácností.

Úvod

Lidé jsou základní složkou každého sídla. Pro efektivní plánování a rozvoj města je nezbytné disponovat informacemi o tom, kolik obyvatel ve městě žije, kolik jich město využívá, jak se populace vyvíjí a bude vyvíjet či jaká je struktura obyvatel. Tyto demografické údaje jsou nezbytné pro plánování nové krajiny, dopravní a technické infrastruktury a především veřejné vybavenosti. Článek představuje způsob zobrazení, interpretace a roli tématu lidí ve městě v ÚAP na konkrétním příkladu ÚAP hl. m. Prahy (dostupné na uap.iprpraha.cz). Cílem článku je proto představit práci s tématem lidí ve městě v ÚAP a především ukázat jeho řešení v ÚAP hl. m. Prahy 2024. Zaměříme se na hodnocení stanovení počtu obyvatel, populačního vývoje, sociální struktury a prostorového rozmístění obyvatel současné Prahy. Jde o téma, kterému se Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy (IPR Praha) věnuje dlouhodobě. V posledních letech bylo zpracováno několik studií¹, jejichž závěry jsou do ÚAP hl. m. Prahy převzaty. Data a informace uvedené v článku jsou oproti vydání ÚAP hl. m. Prahy 2024 aktualizovány.

Zpracování ÚAP je určeno § 62 zákona č. 283/2021 Sb. (stavební zákon) a jeho provádění vyhláškou č. 157/2024 Sb., o ÚAP, ÚPD a jednotném standardu. Ve vyhlášce (stejně jako v předchozí vy-

hlášce č. 500/2006 Sb.) je definováno tematické členění na 13 okruhů, kde by mělo docházet ke „zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot a limitů využití území jako podkladů pro rozbor udržitelného rozvoje území (RURÚ) a pro samotný RURÚ.“ V bodě č. 4 jsou uvedeny „sociodemografické podmínky“ (společně s bydlením). S tématem jsou také spojeny celkem čtyři sledované jevy: č. 89 – vývoj počtu obyvatelstva, č. 90 – věkové složení obyvatelstva, č. 91 – vzdělanostní složení obyvatelstva a nový jev č. 97 – index sociálního vyloučení.

Územně analytické podklady hl. m. Prahy 2024 jsou v pořadí šestou aktualizací. Byly zpracovány IPR Praha v letech 2022 až 2024. Kromě tištěného a elektronického dokumentu ÚAP hl. m. Prahy² (knihy textové části a výkresy grafické části) obsahují také další výstupy, které jsou dostupné v on-line elektronické podobě na Portálu Územně analytických podkladů hl. m. Prahy (uap.iprpraha.cz). Tento portál vznikl pro ÚAP 2020 a pro aktualizaci 2024 byl revidován a doplněn o některé nové součásti. Prioritou Portálu ÚAP je zpřístupnění všech zpracovaných podkladů v uživatelsky přívětivé a přehledné formě se snadnou orientací. Textová část je členěna do osmi tematických (knihy 100–800), čtyř komplexních (000, 050, 900, 1000) a jedné syntetické (1100) knihy. Knihy se dále člení na kapitoly, podkapitoly a témata.

Tématu sociodemografických podmínek se primárně věnuje kniha 300 | Využití území | Obyvatelé a jejich činnosti, kde je kapitola rozdělena do tří podkapitol: Obyvatelé (s celkem devíti tématy, jako jsou Populační vývoj, Socioekonomická struktura obyvatel či Lidé bez domova); Další uživatelé města (dvě témata: Dojíždějící, Turisté a návštěvníci); Prostorová distribuce obyvatel (pět témat, jako jsou Hustota zalidnění či Prognóza počtu obyvatel podle městských částí). V knize jsou popsány také obecné souvislosti populačního vývoje města a hodnocení spokojenosti a kvality života Pražanů podle výsledků vlastního sociologického průzkumu. Téma je řešeno i v dalších komplexních knihách, především v knize 050 | Širší vztahy, kde je věnován prostor procesu suburbanizace a srovnání Prahy s vybranými městy. Data o obyvatelstvu jsou dále každoročně aktualizována na Portálu ÚAP v aplikacích Katalog indikátorů a metrik, kde je dostupných přibližně 23 metrik a sedm indikátorů³. Vybrané údaje jsou pak dostupné i v podrobnostech za jednotlivé pražské městské části (MČ) v aplikaci Katalog městských částí.

Tématu sociodemografických podmínek a lidem ve městě se pochopitelně věnují i ÚAP dalších měst, ORP či krajů. Některé z nich se věnují spíše užší podobě, kdy se primárně zaměřují na hodnocení vývoje obyvatel a věkové struktury. Větší pozornost tématu věnují např. územně

¹ Jde především o studie Prognóza obyvatel a veřejné vybavenosti [IPR Praha, 2024b], Populační vývoj a sociální struktura Prahy v kontextu evropských měst [Brabec, 2022], Cizinci v Praze [Brabec, 2023], Kvalita života Pražanů [Brabec et al., 2021].

² V Praze, kvůli jejímu specifickému postavení, jsou ÚAP zpracovány zvlášť pro dvě úrovně jako dva oddělené dokumenty: ÚAP HL. m. Prahy pro kraj (ÚAP kraje) a ÚAP hl. m. Prahy pro obec (ÚAP obce). ÚAP kraje jsou podkladem pro zpracování a aktualizaci Zásad územního rozvoje hl. m. Prahy (ZÚR). ÚAP obce jsou podkladem pro zpracování nebo aktualizaci územně plánovací dokumentace pro obec, tedy pro územní plán.

³ Metriky jsou veškerá statistická data. Některé metriky jsou také indikátory, které jsou navázané na cíle strategií, jejichž naplňování se pomocí indikátorů vyhodnocuje, zda je, či není trend žádoucí.

analytické podklady Brna 2024, kde se sociodemografickým podmínkám věnuje podrobně kniha (téma) 03 Město, která zahrnuje populační vývoj a počet přítomných obyvatel, prostorovou distribuci či věkovou a vzdělanostní strukturu obyvatel [KAM Brno, 2024]. Dále je téma rozpracováno v knize 09 Potenciál, kde jsou hodnoceny výsledky demografické prognózy. Širším způsobem, včetně hodnocení demografické prognózy, se tomuto tématu věnují také např. ÚAP ORP Olomouc [Magistrát města Olomouce, 2024].

Kolik obyvatel má Praha?

Odpověď na otázku „Kolik obyvatel má Praha?“ není vůbec jednoduchá. Velmi záleží, jakým způsobem budeme definovat obyvatele města. Jde o lidi, kteří zde bydlí po většinu týdne, či jen ty, kteří zde mají hlášené trvalé bydliště, nebo kdo zde tráví většinu času, tedy zde pracuje či tráví volný čas? Všechny tyto kategorie obyvatel mají různorodé zdroje a frekvenci sběru dat. Obvykle se trvale bydlící v daném místě sledují jedenkrát za 10 let při Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB). Trvale bydlící pak vstupují do bilancí obyvatel. Tyto bilance vznikají způsobem, kdy k výchozímu stavu obyvatel, který je dán výsledkem SLDB, se každoročně přičítají počty narozených a přistěhovalých, a naopak se odečítají počty zemřelých a vystěhovalých [IPR Praha, 2024a]. Bilance počtu obyvatel publikuje Český statistický úřad (ČSÚ) každoročně v podrobnosti až za území základních sídelních jednotek. Demografické analýzy a prognózy proto primárně vycházejí z těchto dat. Počty obyvatel dojíždějících do práce se sledují při Sčítání lidu, domů a bytů a výběrových šetření, počty návštěvníků města můžeme pouze odhadovat. V posledních letech se při zjišťování počtu reálně přebývajících obyvatel v konkrétních územích využívají data mobilních operátorů [Novák a Temelová, 2012]. IPR Praha disponuje aktuální datovou sadou z vlastního projektu Lokalizační data mobilních operátorů pro plánování města⁴, která slouží jako doplnění oficiálních dat ČSÚ.

V Praze je oficiálně evidováno k 31. 12. 2023 celkem 1 384 732 obyvatel. Celkový počet denně přítomných v Praze se nicméně navyšuje o dojíždějící za prací a škol a návštěvníky města. Celkový počet může být až o 200–400 tis. vyšší, než uvádí počet registrovaných obyvatel, celkem jde o 1,5–1,8 mil. denních uživatelů města. Osob, které do Prahy dojíždějí do zaměstnání a škol, je celkem zhruba 230 tis. Dále jde o turisty, kteří v Praze přenocují, a denně se jich zde vyskytuje přibližně 37 tis. (celkový počet přenocování za rok je kolem 13 mil.). Poslední skupinou jsou návštěvníci, tedy jednodenní výletníci navštěvující Prahu bez přespání, a lidi, kteří do Prahy jezdí za službami s nadlokálním charakterem, jako jsou nemocnice, divadla, obchody atd. Přesný počet návštěvníků ale není znám. Podle odhadu dat mobilních operátorů je počet přítomných obyvatel v Praze přibližně 1,2–1,5 mil. obyvatel (ve sledovém období prosinec 2019 až březen 2022).

Populační vývoj Prahy

Populační vývoj územního celku je vždy ovlivňován mírou porodnosti, úmrtnosti a migrace. Přičemž vývoj počtu obyvatel měst je zpravidla ovlivňován více migrací než přirozeným přírůstkem, tedy rozdílem mezi počtem zemřelých a počtem narozených za daný kalendářní rok. Při analyzování populačního vývoje vycházíme primárně z oficiálních bilancí obyvatel k 31. 12. daného roku, při hodnocení se používají tradiční ukazatele demografické analýzy jako naděje na dožití, úhrnná plodnost či migrační salda, ale i výpočet hrubých měř⁵ (porodnosti / úmrtnosti / migračního salda / celkového přírůstku). Populační vývoj Prahy po roce 1990 můžeme rozdělit na šest fází [IPR Praha, 2024b]. Období mezi lety 1990 až 1994 je ve znamení dokončování rezidenční výstavby a mírného populačního přírůstku. V letech 1994 až 2001 počet obyvatel Prahy klesal jak přirozeným přírůstkem, tak migrací. Začíná docházet k procesu suburbanizace a vytlidňování centra. Po roce 2002 již počet obyvatel významně

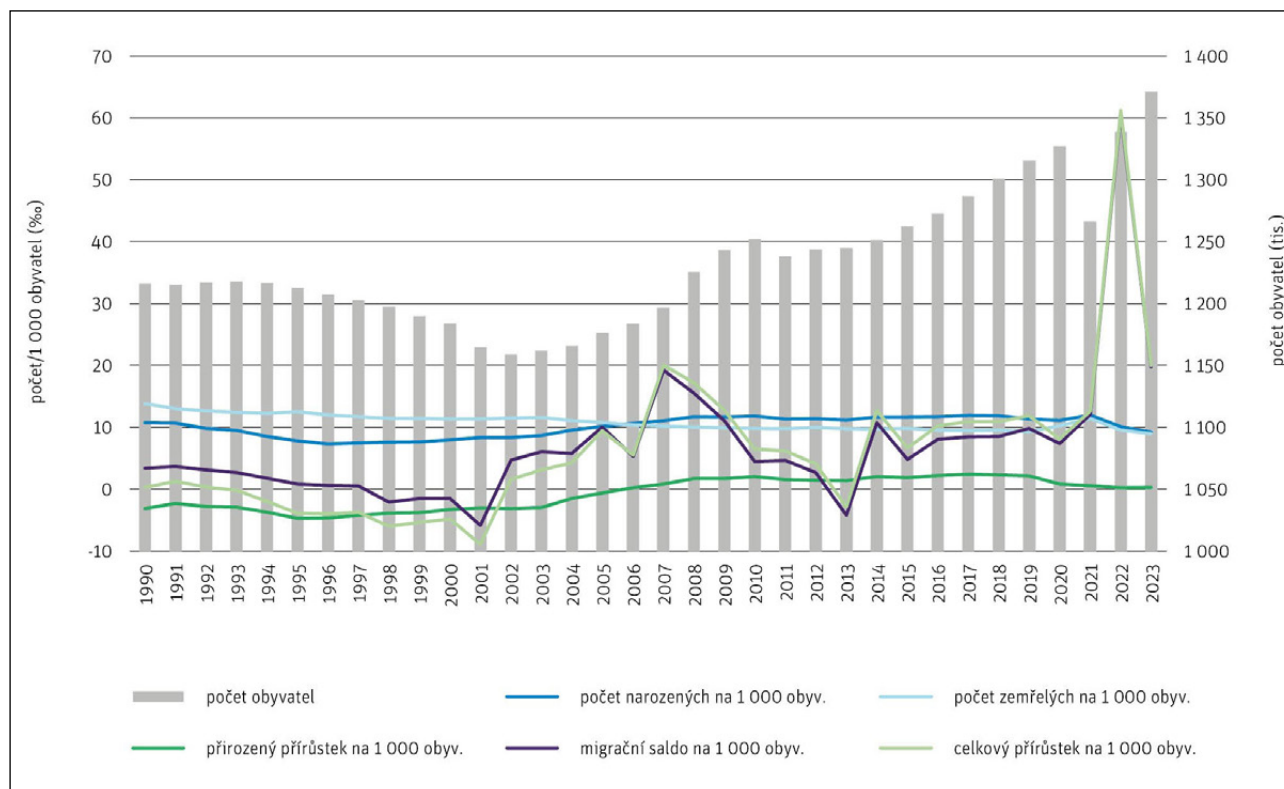
narůstá, což bylo primárně způsobeno zahraniční imigrací, ale také růstem porodnosti. Ekonomické ochlazení, které jsme mohli pozorovat mezi lety 2009 až 2013, se odrazilo na poklesu počtu přistěhovalých obyvatel do Prahy, tedy na snížení dynamiky populačního přírůstku. Od roku 2006 je také patrné, že počet obyvatel Prahy roste přirozenou měnou (obr. 1).

Poslední fázi populačního vývoje můžeme pozorovat od roku 2014 či 2015. Tato fáze se vyznačuje ekonomickým růstem (kromě roku 2020, který byl ovlivněn restrikcemi spojenými s přijatými sanitárně-epidemiologickými opatřeními bránícími šíření onemocnění covid-19), prakticky nulovou nezaměstnaností a rychlým růstem průměrných mezd. Tyto faktory přispívají k růstu počtu obyvatel. Mezi lety 2014 a 2020 se zvýšil počet obyvatel o 76 tis. (6% přírůstek, v celém Česku šlo o 1,7% přírůstek). Hlavním faktorem populačního růstu je opět především zahraniční migrace.

Trend se nikterak nezměnil ani ve specifických rocích 2020 a 2021, kdy byla vyhlášena pandemie covid-19, která přinesla do života města a celé společnosti doposud nevídané a neočekávatelné události jako zákaz vycházení, uzavření hranic a pokles ekonomiky ovlivněné uzavřením (omezením) některých služeb či doporučení práce z domova. Celkově docházelo k dalšímu růstu počtu obyvatel, a to jak migrací, tak přirozenou měnou. Celkový pokles počtu obyvatel byl dán opravou bilance SLDB 2021, kdy došlo k opravě bilance obyvatel (proto není meziroční srovnání vhodné). Bezprecedentní byl naopak rok 2022, kdy se počet obyvatel za jediný rok zvýšil o 81 tis. obyvatel. Tento jednorázový růst byl způsoben příchodem válečných uprchlíků z Ukrajiny, kdy se celkový počet evidovaných cizinců v Praze zvýšil o 109 tis. [Brabec, 2023]. Jde o natolik významný přírůstek, který je mimo rámce předchozích fází, nespoívá ani s ekonomickým růstem ani s bytovou výstavbou, a je velmi pravděpodobné, že s takovým přírůstkem již v budoucnu počítat nemůžeme. Růst

⁴Výsledky jsou dostupné v interaktivní webové aplikaci na <https://app.iprpraha.cz/apl/app/casoprostorove-chovani-uzivatelu/>.

⁵Počet dané demografické události za kalendářní rok (počet narozených, zemřelých, přistěhovalých či vystěhovalých) na 1 000 obyvatel daného roku (k 1. 7. 2024).

Zdroj: ČSÚ, 2024

Obr. 1: Vývoj počtu obyvatel a hrubých měr v Praze (k 1. 7. 2024)

počtu obyvatel, i když s nižší dynamikou pokračoval i v roce 2023, kdy došlo ke zvýšení počtu obyvatel o 27 tis. na 1,38 mil. obyv.

Také v budoucnu můžeme s vysokou mírou pravděpodobnosti počítat s dalším zvyšováním počtu obyvatel. Podle populační prognózy by se počet obyvatel Prahy měl do roku 2050 zvýšit téměř o 300 tis. na 1,66 mil. obyvatel (22% přírůstek). Jelikož je budoucí vývoj těžko předvídatelný, vždy je lepší pracovat s dalšími variantami budoucího vývoje [IPR Praha, 2024b]. Projektce maximálního zastavení vychází z předpokladu, že do roku 2050 dojde k zastavení odhadované celkové kapacity současných i do budoucna předpokládaných volných ploch. Tato varianta předpokládá do roku 2050 nárůst na 1,97 mil. obyvatel (45% přírůstek). U projekce zastavení celkové odhadované kapacity současných volných ploch pak jde o nárůst na 1,78 mil. obyvatel (16% přírůstek). Pokud by došlo k zastavení části současných volných ploch, pak by nastal jen mírný nárůst na 1,57 mil. obyvatel (16% přírůstek). Pokud by nedocházelo k migraci (tedy žádnému stěhování), počet obyvatel Prahy by poklesl na 1,27 mil. (7% úbytek).

Populační vývoj Prahy se zásadně neliší od dalších evropských měst [Brabec, 2022]. Vyznačuje se dlouhodobým růstem, ale i obdobím populační stagnace. Většina západoevropských měst si prošla fází dynamického populačního přírůstku v době průmyslové revoluce, kterou vystřídala fáze populačního poklesu či stagnace opožděného růstu. Populační pokles můžeme datovat do období 60. až 90. let 20. stol. Byl způsoben vlivem procesů suburbanizace (obyvatelé města se stěhují do jeho zázemí) a deurbanizace (obyvatelé opouštějí městský region). Oba procesy úzce souvisejí s rozvojem dostupnosti automobilové dopravy a úpadkem průmyslu a pracovních míst ve městě. V posledních letech dochází ve většině měst k opětovnému populačnímu růstu. Ten je způsoben zejména zvyšující se koncentrací pracovních příležitostí v oborech s vyšší přidanou hodnotou (např. finančnictví, informatika, poradenství) a ve službách (obchody, pohostinství, cestovní ruch atd.). Klíčová pro růst současných měst je role mezinárodní migrace. Růst počtu obyvatel není ovšem patrný ve všech evropských městech. Především města v bývalém východním bloku (v ČR např. Ostrava) jsou dlouhodobě vystavena populačnímu úbytku či

stagnaci, primárně způsobenému emigrací obyvatel do bohatších měst.

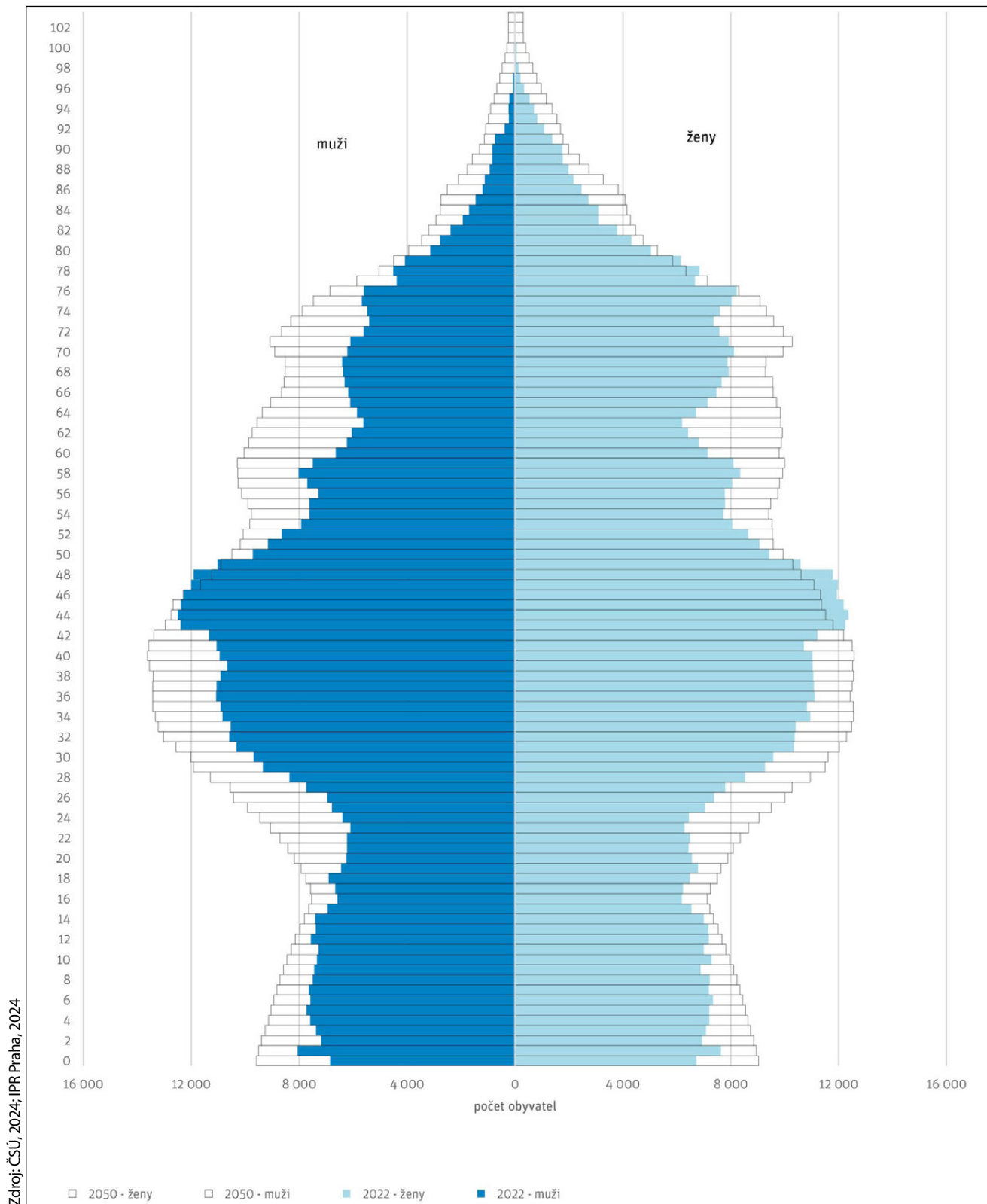
Struktura obyvatel Prahy

Analýza věkového složení je důležitá například pro plánování infrastruktury veřejné vybavenosti (hlavně škol, ale i sociálních služeb). Charakteristickým rysem Prahy je stárnutí obyvatel, které je způsobené primárně zlepšováním úmrtnostních poměrů, ale i nižší mírou porodnosti. Zatímco v roce 1990 byl průměrný věk Pražana 38,8 let, v roce 2023 to bylo 41,7. Počet obyvatel starších 65 let se ve stejné době zvýšil ze 185 tis. na 257 tis. Patrný je také růst indexu stáří (z 80 % na 117 %) či podíl seniorů na celkové populaci (z 15 % na 19 %). Na druhou stranu je patrná stagnace průměrného věku a indexu stáří v posledních letech způsobená především imigrací obyvatel a růstem počtu obyvatel v mladších věkových kategoriích. Růstem počtu osob ve vyšším věku se zvýší kapacitní i kvalitativní nároky na sociální a zdravotní služby, zvýší se požadavky na zajištění a vybavení veřejné dopravy a kulturních zařízení, na způsoby bydlení, nakupování, trávení volného času a na další zajištění

životních potřeb pro osoby důchodového věku a zdravotně handicapované. Je nicméně patrné, že pražská populace stárne méně dynamicky než v ostatních částech republiky. To je způsobené selektivní migrací, protože se do Prahy stěhují relativně mladší lidé. Imigranti,

kterí se do Prahy stěhují za práci, jsou nejčastěji ve věku 20–39 let. Naopak se z Prahy vystěhovávají velmi často lidé ve věkové kategorii nad 50 let. Tato selektivní migrace přispívá ke zpomalování demografického stárnutí Prahy. Demografické stárnutí naopak posiluje pokles

počtu narozených dětí, který nastal v letech 1993 až 1999. Vyšší počet narozených dětí, který zaznamenáváme od roku 2008, naopak přispívá ke stagnaci hodnoty průměrného věku v posledních letech. Obecně platí, že populačně rostoucí města dosahují nižších hodnot

Obr. 2: Prognóza věkové pyramidy obyvatel Prahy v roce 2050 v porovnání s rokem 2023

průměrného věku než města, která populačně stagnují [Brabec, 2022].

Podle demografické prognózy vývoje [IPR Praha, 2024b] můžeme očekávat do roku 2050 nárůst počtu obyvatel prakticky ve všech věkových kategoriích (obr. 2). Klíčový je především nárůst počtu dětí a mladistvých navštěvujících školní zařízení. Budoucí vývoj počtu dětí a věkové složení celkem v dlouhodobém horizontu výrazně ovlivní také imigrace rodin s dětmi či imigrace mladých lidí, kteří budou v Praze realizovat své reprodukční plány a jejichž přesné počty není snadné predikovat. Mělo by dále docházet ke zvyšování počtu obyvatel starších 65 a především 80 let. Růst podílu osob ve vyšších věkových kategoriích bude znamenat kapacitní i kvalitativní nároky na sociální a zdravotní služby. Demografické stárnutí v Praze bude probíhat méně dynamicky než v ostatních částech ČR, což je způsobeno selektivní imigrací mladých lidí do hlavního města a naopak vyšší emigrací starších obyvatel nad 50 let.

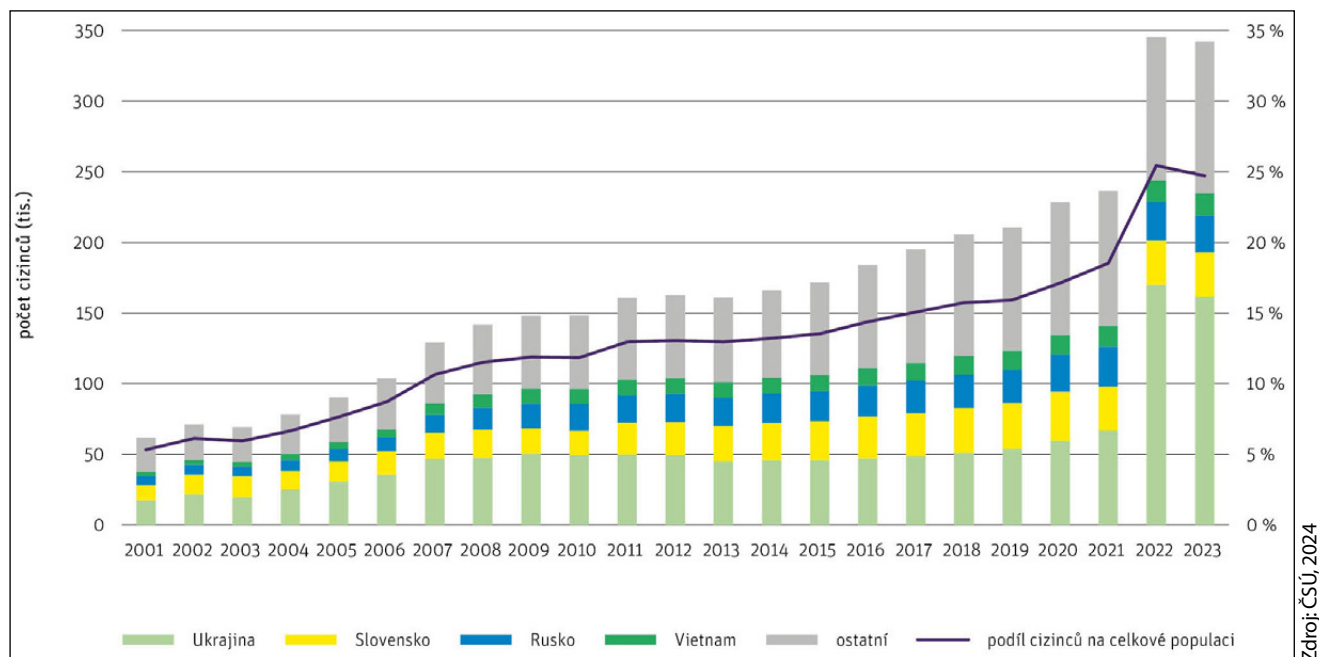
Růst počtu obyvatel je v posledních letech způsoben především zahraniční migrací. Bez imigrace cizinců by celkový počet obyvatel hlavního města klesal či stagnoval [Brabec, 2023]. Dlouhodobý nárůst počtu cizinců v Praze se odráží i v jejich rostoucím významu pro pražskou ekonomiku či v dostupnosti byd-

lení. Počet cizinců se v Praze se od roku 2001 zvýšil o více než 460 % a podíl osob s jiným než českým státním občanstvím činil koncem roku 2023 v Praze na celkové populaci již 25 % (342 tis.), viz obr. 3. Vyšší nárůst je patrný především po roce 2000, kdy se ČR z tranzitní stává cílovou imigrační zemí [Drbohlav, 2010]. Nejvyšší růst počtu cizinců byl v letech 2004–2007 v době výrazného vzestupu české ekonomiky, se kterým byl spojen růst stavební aktivity a nízká nezaměstnanost. V roce 2008 v důsledku ekonomické recese došlo k poklesu pracovních míst, který se odrazil i v poklesu celkového počtu cizinců žijících v ČR, přičemž v Praze jejich počet stagnoval. S ekonomickým růstem od roku 2014 jsme svědky opětovného výrazného nárůstu počtu cizinců. Tento růst se velmi zvýšil v roce 2022, kdy v důsledku války na Ukrajině do Prahy i celé ČR přišlo velké množství uprchlíků. Během roku se celkový počet cizinců v Praze zvýšil o 109 tis. (46% přírůstek). Je nicméně nutné upozornit na fakt, že přesný počet v Praze reálně pobývajících cizinců není přesně znám. Základním zdrojem o počtu cizinců v ČR jsou statistické údaje, které eviduje a poskytuje Ředitelství služby cizinecké policie Ministerstva vnitra. U těchto dat nicméně nedochází k redukci evidovaných cizinců, kteří se z ČR odstěhovali a nenahlásili příslušným úřadům ukončení svého pobytu. Na druhé straně je zřejmé, že v Praze

legálně žije velké množství cizinců, kteří zde nemají evidované bydliště. Je např. dlouhodobě patrné, že v Praze je více evidovaných zaměstnaných cizinců než bydlících.

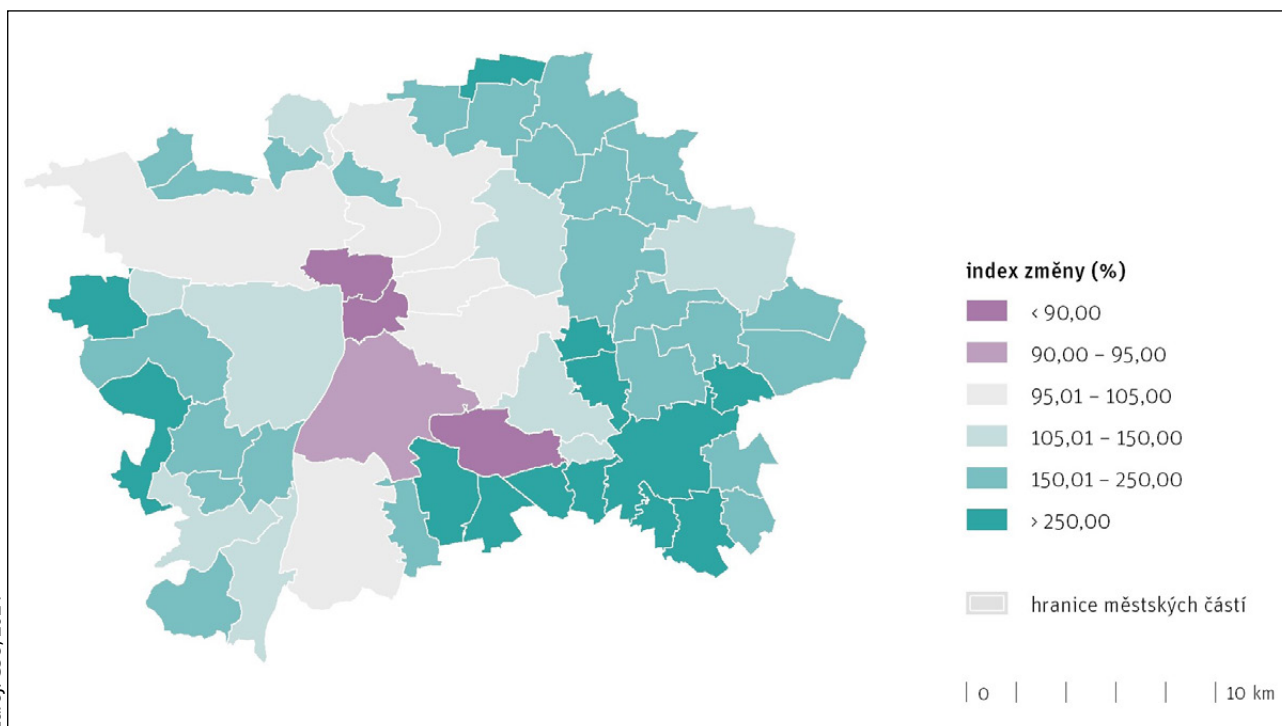
Socioekonomická struktura obyvatel a sociální nerovnosti jsou klíčovými tématy při studiu současných postindustriálních měst. Tyto trendy ovšem není jednoduché sledovat, jelikož jsme omezeni dostupností kvalitních dat. Tradičním ukazatelem socioekonomické struktury je úroveň vzdělanosti obyvatel, kdy vyšší úroveň dosaženého vzdělání obecně značí lepší uplatnění na trhu práce a vyšší mzdy [Brabec, 2022]. V Praze, podobně jako v ostatních částech ČR, dlouhodobě dochází ke zvyšování vzdělanosti obyvatel. Zatímco v roce 1993 byl podíl vysokoškoláků v populaci starších 15 let 17 %, v roce 2021 to bylo již 42 %. Naopak je patrný pokles podílu osob se základním vzděláním či středním vzděláním bez maturity. V Praze je podíl vysokoškoláků dlouhodobě vyšší než v ostatních částech ČR (v roce 2021 šlo o 21 %). Na druhou stranu přírůstek vysokoškoláků je v ČR dynamičtější než v hlavním městě.

Vyšší vzdělanostní struktura obyvatel města se promítá do nadprůměrných čistých příjmů domácností, které byly v roce 2022 v Praze přibližně o 34 % vyšší než celorepublikový průměr. Dlouho-

Zdroj: ČSÚ, 2024

Obr. 3: Vývoj počtu a podílu cizinců podle státního občanství v Praze

Obr. 4: Index změny počtu obyvatel mezi roky 1991 a 2023

době jsou v Praze jednoznačně nejvyšší příjmy ze všech krajů České republiky. Průměrné čisté peněžní příjmy domácností mezi lety 2006 až 2022 vzrostly v Praze ze 148 tis. Kč na osobu za rok na 323 tis. Kč (119% růst). V celé ČR byl růst mírně dynamičtější (130% růst). Od roku 2019 je nicméně patrný růst příjmů a jeho zrychlení, které bylo v Praze vyšší, a dochází tak k prohlubování rozdílů v příjmech mezi Prahou a ostatními částmi ČR. Kromě vzdělanosti obyvatel stojí za vyššími příjmy i ekonomická výkonnost hlavního města, nízká nezaměstnanost, migrační atraktivita a přítomnost sídel řady domácích a mezinárodních firem, institucí a úřadů či atraktivita města pro cestovní ruch atd. [Brabec a Němec, 2016].

Prostorová distribuce obyvatel

Prostorové rozmístění obyvatel prochází vývojem, který určují především nová rezidenční výstavba a procesy gentrifikační a suburbanizace [Ouředníček, 2006; Ouředníček a Temelová, 2012; Sýkora, 2014]. Od roku 1989 je patrné, že dochází k poklesu počtu obyvatel

především v centru města. V roce 1991 v MČ Praha 1 žilo na 42,5 tis. obyv., v roce 2021 to bylo 28,7 tis. obyv. Šlo tedy o 32% pokles počtu, v MČ Praha 2 ve stejné době byl patrný pokles o 18 %. Od roku 2007 nicméně evidovaný počet obyvatel v centru města již neklesá, ale stagnuje.⁶ Dochází zde k růstu počtu cizinců a poklesu obyvatel české státní příslušnosti. Další oblast s populačním úbytkem jsou vybrané části vnitřního města (především těch se starší věkovou strukturou) (např. MČ Praha 4) či některá sídliště (např. MČ Praha 11).

Nejvyšších relativních přírůstků dosáhly městské části, kde je patrný rozvoj nové rezidenční výstavby a s ní spojený růst počtu přistěhovalých. Jde především o městské části na okraji města, které se vyznačují relativně malým počtem obyvatel, ale vysokým potenciálem k přírůstku (např. MČ Praha-Křeslice, MČ Praha-Újezd nebo MČ Praha 22). Podle demografické prognózy by počet obyvatel měl do roku 2050 růst prakticky ve všech pražských městských částech. Je patrné, že budoucí počet obyvatel bude určen věkovou strukturou území a jednak očekávanou novou rezidenční výstavbou a (s ní často

spojenou) imigrací (především cizinců). Nejvyšší relativní přírůstek obyvatel lze očekávat v místech, které jsou nyní populačně malé a dochází zde (či se to v budoucnu předpokládá) k nové rezidenční výstavbě.

Věkové složení pražských městských částí je silně ovlivněno populačním vývojem v posledních letech. Obecně platí, že populačně rostoucí oblasti dosahují nižších hodnot průměrného věku a vyššího podílu obyvatel v mladistvém věku. Nejvyšší průměrný věk mají obyvatelé v populačně stagnujících sídlištích (přibližně 45 let v MČ Praha 11) nebo vybraných oblastech vnitřního města, kde nedochází k významné nové rezidenční výstavbě a imigraci (např. MČ Praha 4 či MČ Praha 8). Dále pak v centru města (přibližně 43 let v MČ Praha 1). V těchto částech je patrný vyšší podíl obyvatel v postproduktivním věku. Nejnižší průměrný věk (36–37 let) je naopak patrný ve vnějším pásmu města, a to v populačně rostoucích MČ, kde probíhá intenzivní rezidenční výstavba bytových a rodinných domů (MČ Praha – Dolní Měcholupy). Také v těchto částech je patrný vyšší podíl dětí do 15 let na celkové populaci.

⁶Všechny městské části mají společný pokles počtu obyvatel v roce 2021, který byl způsoben opravou bilancí obyvatel při SLDB 2021. V roce 2022 pak došlo k růstu počtu obyvatel, který byl ovlivněn příchodem migrantů z Ukrajiny.

Závěr

Článek představil přístup ÚAP hl. m. Prahy 2024 k tématu sociodemografických podmínek a lidí ve městě. Tématu populačního vývoje, výhledu (prognóze) a sociální struktury obyvatel bychom měli věnovat náležitou pozornost, protože jde o nezbytné údaje pro efektivní plánování města. Počet obyvatel Prahy dlouhodobě roste a podle demografických prognóz můžeme s vysokou mírou pravděpodobnosti očekávat také v budoucnu růst počtu obyvatel. Populační vývoj Prahy je silně ovlivněn ekonomickým vývojem a tvorbou nových pracovních příležitostí. Vliv má ovšem také bytová výstavba a změny v reprodukčním chování. Dynamika populačního přírůstku se vzájemně ovlivňuje se sociální strukturou obyvatel měst, kdy rostoucí města jako Praha dosahují nižších hodnot průměrného věku obyvatel, vyššího podílu cizinců, osob s vysokoškolským vzděláním a vyšších příjmů domácností. V Praze, podobně jako ve většině evropských měst, dochází k demografickému stárnutí, které je primárně způsobené zlepšováním úmrtnostních poměrů. Dynamika stárnutí je ovšem díky imigraci mladých lidí v Praze a dalších popu-

lačně rostoucích městech nižší, než je celostátní úroveň. Růst počtu obyvatel Prahy je v posledních letech způsoben především zahraniční migrací. Bez imigrace cizinců by celkový počet obyvatel hlavního města klesal, či stagnoval. V Praze dochází také k růstu počtu obyvatel s vysokoškolským vzděláním, růstu čistých příjmů domácností či snižování průměrné velikosti domácností.

Použité zdroje:

- BRABEC, T.; NĚMEC, M. 2016. *Analýza životních podmínek domácností v hl. m. Praze – ohrožení chudobou a náklady na bydlení*. Praha: IPR Praha, 2016.
- BRABEC, T. 2023. *Cizinci v Praze – vývoj a prognóza*. Praha: IPR Praha, 2023.
- BRABEC, T. 2022. *Populační vývoj a sociální struktura obyvatel Prahy v kontextu evropských měst*. Praha: IPR Praha, 2022.
- BRABEC, T. et al. 2021. *Spokojenost a kvalita života Pražanů. Výsledky průzkumu obyvatel*. Praha: IPR Praha, 2021.
- DRBOHLAV, D. 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 9788074190391.
- IPR PRAHA. 2024a. *Územně analytické podklady hl. m. Prahy pro obec: 300 Využití města | Obyvatelé a jejich činnosti*. Praha: IPR Praha, 2024.

IPR PRAHA. 2024b. *Prognóza obyvatel a vybavenosti v Praze v roce 2023–2050. 2/ Populační vývoj a výhled Prahy*. Praha: IPR Praha, 2024.

KAM BRNO. 2024. *Územně analytické podklady 2024 Brno*. Brno: Kancelář architekta města Brna, 2024.

MAGISTRÁT MĚSTA OLOMOUCE. 2024. *VI. aktualizace územně analytických podkladů*. Oficiální informační portál [on-line]. Magistrát města Olomouce, 2024. Dostupné z: <https://www.olomouc.eu/o-meste/uzemni-planovani/uzemne-analyticky-podklady/6-aktualizace-uap>.

NOVÁK, J.; TEMELOVÁ, J. 2012. Každodenní život a prostorová mobilita mladých Pražanů: pilotní studie využití lokalizačních dat mobilních telefonů. In: *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 48(5), str. 911–938.

OUŘEDNÍČEK, M.; TEMELOVÁ, J. 2012. *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Praha: Academia, 2012.

OUŘEDNÍČEK, M. 2006. *Sociální geografie Pražského městského regionu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2006.

SÝKORA, L. 2014. Proměny postsocialistických metropolí. In: *Geografické rozhledy*, 23(4), str. 2–5.

RNDr. Tomáš Brabec, Ph.D.
Kancelář analýz města
Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy

ENGLISH ABSTRACT

Population and Socio-Demographic Conditions in the Spatial Analytical Documents of the Capital City of Prague 2024, by Tomáš Brabec

The article presents the method of visualisation, interpretation, and the role of the topic “People in the city” in spatial analytical documents (SAD) using the specific example of the SAD of the Capital City of Prague. It focuses on the assessment of population development figures, demographic trends, social structure, and the spatial distribution of the population in the present-day City of Prague. The population of Prague has been steadily increasing, and according to demographic forecasts, a continued rise in population numbers can be expected with a high degree of probability. The dynamics of population growth are closely linked to the social structure of urban residents. Growing cities like the City of Prague typically feature lower average age of inhabitants, a higher proportion of foreign nationality residents, more people with tertiary education, and higher household incomes.